

Sygn. akt I UK 274/06

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 22 lutego 2007 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Andrzej Wróbel (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Jerzy Kwaśniewski

w sprawie z odwołania M. F.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych o rentę rodzinną,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 lutego 2007 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 27 kwietnia 2006 r., sygn. akt (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Decyzją z dnia 30 czerwca 2004 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, Oddział w S. odmówił przyznania M. F. prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, po ustaleniu, że stał się on całkowicie niezdolny do pracy dopiero w wieku 31 lat.

Wyrokiem z dnia 13 października 2004 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił odwołanie, w którym ubezpieczony twierdził, że jest osobą całkowicie niezdolną do pracy od drugiego roku życia. Na podstawie opinii biegłych ustalił, że niezdolność ta datuje się od 1985 r., czyli od ukończenia przez ubezpieczonego 31 roku życia, a wcześniej był zaliczony do III grupy inwalidów. W tym stanie faktycznym Sąd uznał, że ubezpieczony nie spełnia warunków określonych w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst - Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

W apelacji ubezpieczony zarzucił, że opinia biegłych jest stronnicza i nie uwzględnienia wszystkich okoliczności związanych z jego stanem zdrowia. Twierdził, że był całkowicie niezdolny do pracy od dzieciństwa, a orzeczenia o częściowej niezdolności do pracy nie kwestionował tylko dlatego, że jako młody człowiek chciał pracować.

Wyrokiem z dnia 27 kwietnia 2006 r. Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony wyrok oraz decyzję organu rentowego i przyznał M. F. prawo do renty rodzinnej po zmarłym ojcu od dnia 21 czerwca 2004 r. Wykładając art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach, zgodnie z wcześniejszym rozstrzygnięciem Sądu Apelacyjnego z dnia 22 lutego 2001 r. (Wokanda z 2002 r. Nr 9, s. 39), stwierdził, że uregulowane są w nim dwie sytuacje: gdy przesłanką prawa do renty jest stwierdzenie całkowitej niezdolności do pracy, i ta musi powstać do ukończenia 16 roku życia lub do ukończenia nauki w szkole, nie dłużej jednak niż do 25 roku życia, oraz gdy podstawę prawa do renty rodzinnej stanowi całkowita niezdolność do pracy połączona z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. W tym wypadku czas powstania niezdolności do pracy nie ma znaczenia, więc prawo do renty rodzinnej mają ubezpieczeni, u których niezdolność do pracy w tym stopniu powstanie po ukończeniu 16 roku życia lub po ukończeniu nauki w szkole. Sąd argumentował, że w przeciwnym przypadku

rozdzielanie w art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy osób całkowicie niezdolnych do pracy od osób całkowicie niezdolnych do pracy oraz do samodzielnej egzystencji byłoby zbędne. Jednocześnie podkreślił, że skoro całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji ubezpieczonego jest bezsporna, gdyż otrzymuje dodatek pielęgnacyjny, to nie jest istotna data powstania jego niezdolności do samodzielnej egzystencji.

Skargę kasacyjną organ rentowy oparł na podstawie naruszenia art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i przyjęcie, wskutek jego błędnej wykładni, że prawo do renty rodzinnej powstaje bez względu na wiek, w którym ujawniają się całkowita niezdolność do pracy oraz do samodzielnej egzystencji. Wskazał, że Sąd Apelacyjny dokonał wykładni rozszerzającej tego przepisu, która jest sprzeczna z jego celem i funkcją, podczas gdy wyraźne brzmienie omawianego przepisu wskazuje, iż całkowita niezdolność do pracy lub całkowita niezdolność do pracy oraz niezdolność do samodzielnej egzystencji powinny powstać do ukończenia przez ubezpieczonego 16 roku życia lub do ukończenia nauki w szkole, nie dłużej jednak niż do 25 roku życia.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Podstawą skargi jest zakwestionowanie wykładni art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, który – w ocenie Sądu Apelacyjnego – stawia zróżnicowane warunki dzieciom ubiegającym się o rentę rodzinną po ukończeniu wieku 16 lat lub po ukończeniu nauki w szkole, najdalej do 25 roku życia, w zależności od tego, czy stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji, czy też „tylko” całkowicie niezdolne do pracy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, wykazanie całkowitej niezdolności do pracy powiązane jest z dowiedzeniem, że niezdolność ta powstała przed ukończeniem wieku 16 lat lub nauki w szkole, w każdym razie przed osiągnięciem 25 lat życia, natomiast warunek całkowitej niezdolności do pracy i do samodzielnej egzystencji

może być spełniony w każdym czasie, także po przekroczeniu przytoczonych granic wiekowych.

Pogląd prawny zaprezentowany w zaskarżonym wyroku znalazł wyraz w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2005 r., I UK 99/05 (OSNP 2006 nr 21-22, poz. 337), jednak nie utrwał się w judykaturze, gdyż w wyroku z dnia 24 stycznia 2006 r., I UK 116/05 (niepublikowanym) Sąd Najwyższy orzekł, że renta rodzinna nie przysługuje dziecku, które stało się całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji po upływie okresów wskazanych w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy o emeryturach i rentach. Rozbieżność ta została usunięta uchwałą siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2006 r., II UZP 10/06 (niepublikowaną), stwierdzającą, że dziecko, które stało się całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji po osiągnięciu wieku określonego w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie nabywa prawa do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 3 tej ustawy.

Skład Sądu Najwyższego rozpoznający skargę kasacyjną podziela stanowisko prawne zajęte w tej uchwale, a w szczególności argument, że obecnie obowiązująca ustawa emerytalna przejęła regulację warunków wymaganych do ustalenia prawa do renty rodzinnej z art. 39 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. nr 40, poz. 267 ze zm.). Uprzednio prawo do renty rodzinnej powstawało bez względu na wiek dzieci, jeżeli stały się inwalidami I lub II grupy przed ukończeniem 16 lat lub nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 rok życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia. Wynikało stąd jasno, że warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej przez dziecko, które przekroczyło określony wiek, było powstanie inwalidztwa I lub II grupy, ale zawsze przed osiągnięciem tego wieku. Po wejściu w dniu 1 września 1997 r. w życie ustawy z dnia 28 czerwca 1996 r. o zmianie niektórych ustaw o zaopatrzeniu emerytalnym i o ubezpieczeniu społecznym (Dz. U. Nr 100, poz. 461), która wyeliminowała pojęcia „inwalidztwa” i „inwalidy”, zastępując je pojęciami „niezdolności do pracy” i „osoby niezdolnej do pracy”, w art. 39 ust.1 pkt. 3 zastąpiono określenie „inwalidami I lub II grupy” określeniem „całkowicie niezdolnymi do pracy i do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolnymi do pracy”. Dotychczasowa regulacja, mimo zmiany terminologii, pozostała jednak

niezmieniona. Przepis ten był odczytywany następująco: „bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy i do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2”, więc nadal warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej było powstanie całkowitej niezdolności do pracy wraz niezdolnością do samodzielnej egzystencji (dotychczasowe inwalidztwo I grupy) lub powstanie całkowitej niezdolności do pracy (dotychczasowe inwalidztwo II grupy) w okresie wymienionym w punktach 1 lub 2. Art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach ma brzmienie identyczne z przepisem art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników w wersji nadanej mu ustawą zmieniającą. Skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego podejmujący omawianą uchwałę dostrzegł, że przy przeniesieniu dotychczasowej regulacji do nowej ustawy wystarczyłoby sformułowanie warunku powstania całkowitej niezdolności do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2, gdyż obejmowałby także osoby niezdolne do samodzielnej egzystencji, jednak uznał, że obecna redakcja nie oznacza nadania przepisowi odmiennej treści. Porównanie obu regulacji ujawnia, że w ustawie o emeryturach i rentach nie wprowadzono dodatkowych ulg w zakresie prawa do renty rodzinnej dla osób całkowicie niezdolnych do pracy oraz niezdolnych do samodzielnej egzystencji; osobom takim przysługuje jedynie dodatek pielęgnacyjny na podstawie art. 75 ust. 1 ustawy.

Sąd Najwyższy w składzie powiększonym miał także na względzie to, że prawo do renty rodzinnej obejmuje tylko członków rodziny, co do których na zmarłym ubezpieczonym ciążył ustawowy obowiązek utrzymania, a którzy ze względu na wiek lub pobieranie nauki nie mają możliwości wykonywania pracy zarobkowej lub innej działalności. Jeżeli przed ukończeniem nauki lub osiągnięciem wieku uprawniającego do działalności zarobkowej staną się całkowicie niezdolne do pracy, to nie mają obiektywnej możliwości podlegania ubezpieczeniu społecznemu i związanej z tym możliwości uzyskania świadczeń z własnego ubezpieczenia. Ustawodawca nie przyznał prawa do renty rodzinnej dzieciom zmarłego, które przed osiągnięciem wieku 16 lat lub przed ukończeniem szkoły stały się częściowo niezdolne do pracy, gdyż dzieci takie mogą korzystać co prawda z ograniczonych, lecz istniejących możliwości zarobkowych. To samo przemawia za wyłączeniem prawa do renty rodzinnej dzieci, które stały się całkowicie niezdolne do pracy, w

tym także niezdolne do samodzielnej egzystencji, po osiągnięciu tego wieku i ukończeniu nauki, gdyż w stosunku do nich nie było przeszkód do wcześniejszego podjęcia pracy lub innej działalności łączącej się z obowiązkiem ubezpieczenia.

Skład orzekający w niniejszej sprawie zwrócił też uwagę, że gdyby warunek określony w końcowej części art. 68 ust. 1 pkt 3 dotyczył osób, które stały się całkowicie niezdolne do pracy i do samodzielnej egzystencji po upływie okresów wskazanych w art. 68 pkt 1 i 2, to prawo do renty rodzinnej miałby każdy, kto stał się niezdolny do pracy oraz samodzielnej egzystencji, jeśli tylko jedno z jego rodziców miało przed śmiercią ustalone prawo do renty lub emerytury lub też spełniało warunki do otrzymania jednego z tych świadczeń.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.), także celem wyjaśnienia spornej nadal kwestii czasu powstania u ubezpieczonego całkowitej niezdolności do pracy.

/tp/